

M

Amanuenssi Jorma Leppäahon tutkimukset Honkilahden pitäjän Kolmhaaran (Pereen ja Löytyn) suurilla kivikautisilla asuinpaikoilla 2/7 - 19/7 1940, 5/6 1941 ja 20/5 - 5/6 1948. Katso myös C.F. Meinanderin kaivauskertomusta Löytyn tutkimuksista vuodelta 1948.

Teurastaja Väinö Lintovaara (Lindén) ilmoitti 16.^{IV}5.1938, että Honkilahden ja Hinnerjoen pitäjän rajalta, mutta ensiksimmäinen puolelta oli Pereen talon valtiolle vuokraaman soranottopaikan kaivuutöissä tehty kivikautisia löydöksiä. 22.6.1938 allekirjoittanut suoritti yhdessä Loimaan piirin tiemestarin kanssa paikantarkastuksen ja totesin alueella olevan suuren kivikautisen asuinpaikan. Se osa sorakuoppaa, jonka seinämissä oli selvät kulttuurimaan jäljet rauhoitettiin aina vuoteen 1940. 2.7.1940 aloitettiin tutkimukset paikalla. Niissä oli joidenkin päivien ajan apulaisenani silloinen ylioppilas Ville Luho.

Kesäkuun alussa 1941 kävin uudelleen paikalla yhdessä geologi Kalevi Virkkalan kanssa, jolloin suoritin jälkitarkastuksen sekä punnitukset (Virkkala) muutaman km:n päässä olevaan Koskeljärveen sekä Hinnerjoen Lammilan asuinpaikkaan (Leppäaho), joka on vain alun toista km Pereen sorakuopasta. Osa jälkimäisen matkan muistiinpanoista on joutunut evakuoinnin yhteydessä kadoksiin joten kertomuksen teko niiden löytymistä odotellessa on siirtynyt vuodesta vuoteen.

19.5.1947 ilmoitti metsätyönjohtaja Esko Tanner, että Pereen valtion soranottopaikan läheisyydessä olevista Löytyn (Mantereen) talon sorakuopista oli tehty kivikautisia asuinpaikkaan viittavia löydöksiä. Matkustin kiireesti paikalle ja alue rauhoitettiin alkukesään 1948. Jo aikaisempain matkojeni yhteydessä olin todennut Löytyn kuoppainkin vaiheilla olevan kivikautisen asuin-

paikan, mutta kun paikalta ajettiin vain talon omiin tarpaisiin ei mäkeä näyttänyt uhkaavan mikään suurempi vaara. Löytyn talo oli kuitenkin nyt ruvennut myymään hiekkaa hyvin suuressa mitataavassa ja sitä kuljetettiin laajalti Honkilahtea ja Hinnerjokea pitemmältikin. Mäen kuluminen oli nopeata ja moniaita kiviliesiä oli jo kertomusten mukaan tuhottu. Toimikunta määräsi allekirjoittaneen ja amanuenssi C.F. Meinanderin suorittamaan paikan tutkimisen kesän alussa 1948. Allekirjoittaneen kaivausapulaisena oli ylioppilas Eino Hukkinen ja Meinanderin apulaisena kultaseppä, taiteilija R. Arpo. Meinander on laatinut osuudestaan oman kaivauskertomuksen.

Pereen ja Löytyn kivikautiset asuinpaikat sijaitsevat aivan Honkilahden ja Hinnerjoen pitäjän rajalla paikassa, jota nimitetään Kolmhaaraksi. Nimensä paikka on saanut puromaisten Hinnerja Vaaljokien yhtymäkohdasta, jossa joet muodostavat kolme haaraa. Hinnerjoki virtaa ensin näillä main länsi- ja lounaissuuntaan, mutta kääntyy Kolmhaaran kohdalla ensin pohjoiseen ja koilliseen alkaakseen sitten taas mutkitella enemmän. Asuinpaikat sijaitsevat kumpikin omalla mäellään, Löytyn paikka mäellä, jota Hinnerjoki kiertää etelä- ja länsipuolelta. Vaaljoki laskee Hinnerjokeen kohtisuoraan juuri tällä kohdalla. Honkilahden kirkolta Hinnerjoen Lammilaan menevä tie ylittää sen korkeimmalta kohdalta, jossa myös Pereen ja Löytyn talojen raja kulkee. Asuinpaikka-alue jää kokonaisuudessaan Löytyn puolelle, lounaaseen ja länteen viettävälle rinteelle. Pereen puolella sillankorvassa olevasta sorakuopasta ei ole löytöjä ja koekaivauksetkin jäivät (1948) tuloksettomiksi. Mäkikumpareen pituus on yli 100 ja leveys alle 100 m. Kuten yleiskartasta näkyy, mäki on pitkulainen, joen nykyisestä pinnasta muutaman metrin kohdava kumpare. Pohjoispuolella maasto laskee laaksoksi (matalaksi kivikaudenaikaiseksi salmeksi?), jonka korkeus alavammilta kohdin lienee vain parisen m:ä nykyisestä

joenpinnasta. Laaksopainanteen pohjoispuolella on rykelmä siirtolohkareita, joista kookkaimmat ovat pienen talon kokoisia. Painanteen pohjoispuolella maasto kohoaa tasaisen loivasti Pereen soranottopaikkaa kohti. Mäki kohoaa sitten samoin tasaisesti, mutta on eteläistä naapuriaan huomattavasti korkeampi. Korkeuskäyrät ovat piirretyt vain + 3 m:iin asti, mutta maasto kohoaa vielä moniaita metrejä. Tiemestarin soranottopaikasta museolle luovuttamasta karttajäljennöksestä päätellen se lienee n. 5 m jälkimäistä korkeampi, edellyttäen, että jäljennöksessä olevat korkeuskäyrät ovat todella 1 m:n välein. Silmämääräisesti arvioiden korkeusero näyttää maastossa myös tällaiselta. Valtiolle eroitettu alue on suorakaiteen muotoinen ja kooltaan 70 x 143 m eli 1 ha.

Hiekkakuoppa-alueen lounaiskulmasta n. 13 m päässä on Löytyn ja Pereen talojen rajapyykki ns. viisarikivineen. Tästä kivistä raja kulkee kohtisuoraan miltei kaakkoon Hinnerjoen yli johtavaa sillankorvaan. Pyykistä raja kääntyy länsiluoteeseen. Näin sorakuoppa-alueen ja Löytyn rajan väliin jää terävä kiila Pereen maata.

Soranotto oli aloitettu alueen etelänurkkauksesta. Kuopan laajuus v. 1938 ennen rauhoitusta oli n. 20 x 30 m. Poiskuljetetusta osasta lienee ehkä koko eteläpuoli ollut kivi-kautista asuinpaikka kuopan reunaprofiilista päätellen. Asuinpaikkajäljet olivat kuopan eteläreunassa hyvin selvät, mutta ylempänä länsireunassa heikommät. Kartta n:o 1:een merkitty alue rauhoitettiin vuoteen 1940 ja soranajo sallittiin vain pohjois- ja koillissuuntaan.

Vuoden 1940:n tutkimusten kohteeksi otettiin luoteisreuna ja etelässä vielä jäljellä oleva vähäinen kaista Löytyn rajaan asti. Määrärahan puutteessa paikalla oli yritettävä kaivaa vain välttämätön ja jätettävä Löytyn puoli tutkimatta. Kun paikka sitten eteläpuoleltaan osoittautui tavattoman runsaslöytöiseksi, ja monet tulisijat vielä työtä hidastuttivat, jäi pakostakin osa Pereen puoltakin tutkimatta. Tiemestarin kartassa kuoppa on piirretty

hiukan vapaasti. Siten se esim. jonkunverran liian etelään ulottuva. Täten kaivausalue on näillämain tullut ikäänkuin "tyhjän päälle". Luoteispuolella, siis jo + 4:n käyrän vaiheilla ja sitä ylempänä osuttiin laajahkoon muinaiseen rantakivikkoon, jossa kiviaines oli päänkokoista pienempää (Kartta n:o 2). Sitä oli niin kuin kartasta näkyy kahtena vyöhykkeenä välissä parin m:n levyinen kivetön vyöhyke. Kivetön vyöhyke osuu suunnilleen VI ja VII kaivausruutu vyöhykkeiden yhtymälinjalle eli siis sen suunta on suoraan etelästä pohjoiseen. Se oli kutakuinkin kohtisuorassa korkeuskäyriä vastaan. Löydöt kivikkoalueelta olivat mitättömän vähäiset. Korkeammalla oleva luoteispuoli ei näin ollen enää ole ollut varsinaista asuinpaikkaa. Koostaan huolimatta 12 m:n pituinen ja 18 m:n levyinen (tosin vino) alue oli suhteellisen pian tutkittu, joten varsinaiset kaivaukset saattoivat alkaa. Maa kivikkoalueen eteläpuolella oli tiivistä hiehoa hiekkaa, joka kaivauksellisesti oli ihanteellista käsitellä. Kuopan profiilissa ruutulinjan 10 vaiheilla oli paljon syvälle menevää hiiltä. Tässä ruutujen VII 10 ja VI 10 vaiheilla osoittautui olevan alun kolmatta metriä leveän suorakaiteenmuotoisen historiallisaikaisen sysihaudan jäännökset. Kuopassa oli paljon sysiä, nokea ja puoliksi palanutta puutakin, joten sen suhteellisen nuori ikä on selvä asia. Sysikuoppa oli osittain hävittänyt kiinteän kivikautisen muinaisjäännöksen, ilmeisesti puolittain maahan kaivetun asuinkuopan. Luultavasti sysihauta oli kaivettu tähän juuri siksi, että maassa on voinut olla painuma näillä paikoin. Jos näin on ollut laita, asuinkuoppa olisi ollut muodoltaan leveän L-kirjainen muotoinen, sisäänkäynnin ollessa suoraan pohjoiseen. (Kartta n: 2 ja valokuvat 13242-44). Käytävä painui alaspäin varsinaista asunto(?)osaa kohti kynnyksinä. Käytävän syvyys ensimmäisen kynnyksen yläpuolella oli pohjamaasta lukien n. 30 cm, mutta kynnyksen alapuolella n. 50 cm. Vähän alempana korkeusero aleni n. 43 cm:iin. Viimeisenä oli vielä kynnyks, jonka takaosassa korkeuserot vaihtelivat 50-60 cm välillä.

Olettamustani, että paikalla on ollut asuinkuoppa tukee erikoisesti se seikka, että siitä löydettiin hyvin suuri joukko saviastianpalasia. Niistä voitiin museossa liimata kokoon melko täydellinen, kookkaanpuoleinen saviastia (11196:868). Muukin löytöaineisto oli runsaanpuoleista (11196:124-178).

Ruudussa VII 12 ja jonkun verran ruutujen VIII¹² ja VII 11 puolelle mennen sijaitsi n. 2 m mittainen kiviliesi. Sen muoto ollen keskeltä kapeampi muistutti 8-numeroa. Liedestä saatu luuaines oli niin hienoksi jauhaantunut, että sitä ei kannattanut ottaa talteen. Maa, joka linjalta 7 alaspäin oli hienoa hiekkaa muuttui kivisoramaaksi kaivausalueen länsikulmauksessa. Ruudussa VI 11 oli pienehkön kuoppalieden puolikas. Kuopan suurin syvyys oli tyhjennyksen jälkeen n. 25 cm. Toiseen asuinkuoppaan osuttiin ruutujen III 12 - V 12:n kohdalla osa siitä jäi kaivausalueen ulkopuolelle ja tutkimatta. Tutkimatta täytyi myös jättää kuoppaliesi joka kuopanteen päästä ruudussa III 12 tuli esiin samoin aivan kaivausalueen reunasta (valok. ^{yl!}13252). Asuinkuopan syvyys pohjamaasta lukien oli käytännöllisesti katsoen n. 25 cm. Ruudussa V 12 oli n. 100 x 125 125 suuruinen kuopanne jonka syvyys asuinkuopan pohjasta lukien oli yli 40 cm. Kuopanteen koilliskyljessä oli pienempi kylkiäinen, jonka syvyys asuinkuopan pohjasta oli vain toistakymmentä cm. Pienempi n. 100 x 75 cm. suuruinen kuopanne oli ruudussa IV 12. Sen syvyys asuinkuopan pohjasta ei ollut kuin alun toistakymmentä cm. Aivan hiekkakuopan reunassa, mutta ei vielä siihen sortuneena tavattiin n. 75 cm läpimittainen kuoppaliesi ruudussa IV 11.

Aivan erikoinen liesilöydös tehtiin ruutujen III 11 - III 12:n vaiheilla. Miltei sorakuopan reunassa, mutta kuitenkin täysin säilyneenä oli kaunis pyöreä kuoppaliesi. Se oli ehdottomasti maahan tahallisesti kaivettu. Maaperä oli tällä paikoin ihanteellista kaivettavaa, joten liettä varten kaivetun kuopan muoto saatiin

ehdottoman varmana esiin. Se oli jyrkkäreunaisen muuripadan muotoinen ollen keskeltä n. 40 cm syvyinen. Reunoissa ja pohjalla oli parin cm paksuinen tiivis nokikerros, joten mahtodonta ei ole, että se on jäännöstä kuopan pohjalle ja seinämiin pannuista kosteutta vastaan tarkoitettua eristysaineesta. Valitettavasti en kaikessa kiireessä huomannut ottaa näytettä tuosta nokikerroksesta. Sopivana eristysaineena, jos sellaista on käytetty, on voinut olla tuohi, kaisla j.n.e. Kun kuoppaliesi tyhjennettiin ja sen ympäristö kaivettiin pohjamaata myöden, ilmeni, että lieden vieressä eteläpuolella oli parinkymmenen cm:n syvyinen pyöreä suppilomainen kuoppa. Lieden ja kuopan väli samoinkuin lieden eteläpuoli miltei sen leveyden mitalta oli punaista kulttuurimaata, joka tosin ulottui vain n. 10 cm syvyyteen pohjamaasta lukien. Kaivausmiesten kanssa pohdimme paljonkin suppilomaisen kuopan merkitystä. Päädyimme vihdoin siihen tulokseen, että se on tahallisesti kaivettu maahan suuren saviastian pystyssä pitämistä varten. Suppilo oli nimittäin pohjaltaan aivan kuin suurta saviastian pohjakartiota varten tehty. Astia olisi hyvin kuumentunut tähän sijoitettuna, sillä sen reuna jo olisi ulottunut lieden tuleen asti. Ruutujen I 12 - O 12:n kohdalla katkesi kaivausalue miltei kokonaan, sorakuopan reuna kun ulottui näillä vaiheilla enemmän etelään. Ruudussa O,1; 12 myös varsin lähellä sorakuoppaan sortumista tavattiin soikeahko liesi, jossa ei ollut varsinaisesti kuin 1-2 kivikerrosta. Pohjamaata tutkittaessa kaivausten lopulla löytyi osittain tämän alta ja osittain jo kaivausalueen ulkopuolelle menneen kuoppaliesi. Sitä ei enää ehditty kartoittaa, vain voitiin ottaa profiili, kuopan ääriiviivat karttaan ja valokuva (13253). Niistä selviää, että tämä alempi on ehdottomasti oikea maahan kaivettu kuoppaliesi. Syvyyttä sillä lienee pohjamaasta lukien ollut parisenkymmentä cm. Ruuduissa O,2;12 ; O,2;11 ja O,3;11 oli ~~okk~~ kussakin kookkaat läpimitaltaan toista metriä olevat nokimaakuopanteet, joiden syvyys oli pohjamaasta lukien

10 cm ja hiukan enemmän. 0,2; 11:n kohdalla oli ruudun 0,1;11:n puolelle ulottuen matala pitkänomainen punaista kulttuurimaata sisältänyt kuopanne nokiläiskästä välittömästi jatkuen. Erittäin kaunis pyöreä n. 1 m läpimittainen liesi tavattiin ruuduista 0,3;11 ja 0,3;12. Sen paikka ei pääkartalla ole erikoiskartan puutteellisten merkintäin vuoksi aivan varmaan määriteltävissä. Mahdollista on, että liesi oli kokonaan ruudun 0,2;12 puolella (valok.13248-50). Varsinaisena kuoppalietenä sitä tuskin on pidettävä, kun kuopan syvyys pohjamaasta lukien ei ollut kuin 15-20 cm. Rakenteellisesti ja muodoltaan liesi jokatapauksessa oli varsin kaunis.

Koko jäljellä oleva alue vyöhykkeestä 0,4 länteen lienee sisältänyt koko kaivausalueen mielenkiintoisimman kohdan - suuren kodan pohjan, josta ainakin puolet oli jo mennyt poisajettuun soran mukana. Jäljellä olevan osan tutkiminen ilman apulaista ja mitättömin kaivausvaroin osoittautui minulle ylivoimaiseksi. Vaikka yritin kartoittaa yönaikaan, ei siitäkään toimenpiteestä ollut apua, sillä silloiset yökylmät tekivät sen, ettei tästäkään yrityksestä tullut mitään - vaan rahavarain supistuessa näin kaivausten viimeisinä päivinä olemattomiin, kodanpohja oli jätettävä suurelta osaltaan kartoittamatta ja matkustettava pois. Että paikalla todella oli suuren kodanpohjan jätteet ilmeni monestakin seikasta. Sorakuopan reunasta ruutuvyöhykkeiden 0,3 ja 0,4:n kohdalta lähti kaartumaan etelään ja kaakkoon päin vallimainen n. 10-20 cm korkuinen kynnyks, jonka itäpuolella pohjamaa oli hyvin tummaa ja lautasmaisen tasaista. Vallikynnyks on ilmeisesti paikalla olleen rakennuslaitteen seinäraja. Valokuvassa 13240 se on peitetty kuusen havuin auringon paahtoa vastaan. Valokuvassa 13241, joka varjojen estämiseksi on otettu n. klo 4,00 aikaan aamulla se myös on huomattavissa. Etelässä sekundäärinen(?) liesikiveys, jota ei enää ehditty tutkia kaivausalueen ulkopuolelle.

mennen rikkoi vallikynnyksen. Itäpuolella se jatkui joskin matalampana ja heikommin nähtävänä. Ruudussa 0,8;11 sen rikkoi sekundäärinen(?) tulisijan pohja ja ruudussa 0,8;10 oleva pieni kuoppaliesi (ei kartoitettu)lienee sekin sekundäärinen. Sensijaan ruuduissa 0,5;11 ja 0,6;11 oleva kaunismuotoinen pyöreä liesi saattaa olla tämän ainakin n. 8,5 m läpimittaisen kotarakennelman keskusliesi. Tämäkin liesi jäi kokonaan kartoittamatta. Ruuduissa 0,5;12 - 0,7;12 olevat pitkänomaiset n. 1 m levyiset kuopanteet luultavasti kuuluvat vanhaan kotarakennelmaan. Niistä samoin kuin e.m. liesistä saa valokuvasta 13241 jonkinlaisen käsityksen. Sekundäärinen ja rakennelmaan kuulumaton saattaa olla aivan sorakuopan reunassa lähinnä ruudun 0,5;10:n vaiheilla ollut, yli 2 m mittainen kuopanne, jossa oli kaksi pientä kiviliettä. Kuopanne oli yli 20 cm pohjamaata syvempänä. Liedet olivat kulttuurimaassa ja siten kuopanteen pohjaa korkeammalla, joten ainakin niiden täytynee olla sekundäärisiä. Toinen liesistä ehdittiin kartoittaa ja valokuvata (13252). Kotarakennelman pohjan tutkiminen paalunjälkiä silmällä pitäen oli jätettävä, sillä matkakassa oli kertakaikkiaan tyhjentynyt. Sen verran saatoinkin kuitenkin todeta, että paalun jälkiä todennäköisesti oli paikalla. Tämän mahdollisen kotarakennelman tutkimista häytti vielä se, että sen päälle oli kasattu paksu soranottopaikan pinnasta otettu hylkymaakerros. Kun se poistettiin, maassa oli selvästi havaittava kotarakennelman levyinen matala painanne - ilmiö, johon muidenkin kivikautisten kaivausten yhteydessä lienee syytä kiinnittää huomiota.

Koekuoppia annoin kaivaa runsaanlaisesti tutkittavan alueen etelä-, länsi- ja itäpuolelle. Kuopat joista on enemmän tai vähemmän selviä kivikautiseen asutukseen viittaavia merkkejä ovat tiemestarin karttajäljennökseen merkityt numeroilla I - XXII, ja niistä saadut löydökset ovat pääluettelossa n:oilla 11196:656 -

696. Kaikesta selviää, että kivikautinen asutus tällä mäenrin-
teellä on ollut paljon laajempi kuin Pereen valtion hiekka-
kuopan soranajossa tuhoutumaan tuomittu osa. Varmaa on, että
tuhoutunut ja tutkittu alue ovat yhdessä muodostaneet hyvin kes-
keisen osan asuinpaikasta.

Asuinpaikan vakinaiseksi kiintopisteeksi valittiin ensimmäi-
sen, Löytyn kuopalle vievän tien vieressä olevan siirtolohka-
reen korkein kohta. (Merkitty tiemestarin karttaan).

Asuinpaikan asutuksellista vahvuutta mielestäni todistaa se,
että koekuopista XXI ja XXII, jotka ovat jo lähellä siirtoloh-
kareryhmää, saatiin vielä selviä asuinpaikkalöydöksiä.

Punnitsin asuinpaikan korkeuden Koskeljärveen. Työn suori-
tin melko kehnolla ja yksinkertaisella vaakituskoneella, joten
tulos "kivikauden ranta" n. 45 m merenpinnan yläpuolella ei ol-
lut varsin luotettava eritoten, kun Koskeljärven korkeus on
vain venäl. topograafikartan mukaan otettu (42 m). Korkeuden
tarkistamiseen oli syytä ja tehtävä otettiin vuoden 1941:n
ohjelmaan.

Vuoden 1941:n tutkimukset.

Aamulla 5.6.1941 saavuin geologi maist. Kalevi Virkkalan
kanssa paikalle. Hän aloitti heti punnituksen tarkkavaakittuun
Euran Pyhäjärveen saaden suuren kiintopistekiven arvoksi 47,6 m
yli merenpinnan. Kun koepistoksista päätellen kivikauden ranta
lienee ollut suurta kiintopistettä vajaan 3 m alempana, tulee
muinaisrannan korkeudeksi n. <45> m yli merenpinnan, vastaten
siis suunnilleen aikaisemmin suorittamaani punnitusta. Itse suo-
ritin punnituksen Hinnerjoen Lammilan asuinpaikalle, mutta tulok-
seni ovat toistaiseksi kateessa. C.F. Meinander huolehti sittem-
min tästä tehtävästä vuoden 1948 kaivausten yhteydessä. Soran-
ajo itse Pereen kuopalla oli edennyt melkoista vauhtia, joten

koko tutkimani alue eteläistä reunaa lukuunottamatta oli jo mennyt tiesoraksi. Erikoista oli, että kuopan reunassa kutakuinkin v. 1940 kaivausten yläreunan tasossa oli selvän kuoppalieden profiili, siis korkeudella, joka oli osoittautunut edellisen vuoden kaivauksissa miltei löydöttömäksi. Muistiinpanojen puutteessa minulla ei ole muuta lisättävää vuoden 1941:n tutkimuksiin.

Vuoden 1948:n kaivaukset.

Kuten sanottu kävin keväällä 1947 suorittamassa Pereen ja Löytyn kuoppain tarkastuksen. Pereen kuopalla oli nyt sodanjälkeisinä aikoina tehty suoranaista vahinkoa. Euran ja Honkilahden piirin nimismiehen kanssa suorittamassa poliisikuulustelussa selvisi, että vuoden 1940:n kaivausalueen ruutuvyöhykkeiden 0 - 0,5:n välimailta alaspäin oli leikattu kuorma-auton kuljettava ajotie alas Lammilaan vievään tiehen, tarkoituksella ruveta käyttämään Löytyn puolelle jääneen osan hiekkaa betoonivaluihin. Kuitenkin eräs valuista - juuri Esko Tannerin - oli hiekkaan joutuneen epäpuhtaan kulttuurimaan vuoksi täydelleen epäonnistunut ja aiheuttanut kymmenien tuhansien vahingot. Täten hiekka joutui huonoon huutoon ja enempi kaivelu oli jäänyt. Vahingonteon totesimme tapahtuneen suurelta osaltaan ymmärtämättömyydestä, joten toimikunta ei nostanut syytettä asianomaisia vastaan. Hiekanajossa oli ilmeisesti tuhottu moniaita liesiä ja vastaavasti joutunut esineitä hukkaan, kohta, kun on asuinpaikan rikaslöytöisiä. Annoimme tarkat rauhoitusmääräykset Pereen isännälle vielä jäljellä olevan valtion vuokraaman alueen ja Löytyn rajan väliin jäävää maakiilaa, samoin kuin Löytyn isännälle koko hänen puolellaan olevaa asuinpaikka-aluetta varten. Kaivausten suorittamiset Pereen asuinpaikalla olisivat tietenkin olleet paikallaan, mutta niihin toimikunnalla ei ollut varoja.

Kaikki huomio oli tällä kertaa kiinnitettävä Löytyn kuopan kivikautisen osan edes jossain määrin pelastamiseksi tieteelle, sillä siellä oli tehty varsin paha tuhoa. Tuhon laajuudesta saa hyvän käsityksen, kun vertaa yleiskarttaa, valokuvaan 13239, jonka otin v. 1940. Silloin kuoppa oli täysin metsittyntä ja reuna lienee ulottunut n. + 1:n käyrälle. Esko Tannerin arvion mukaan sillanpuoleisessa kuopanosassa olisi jo tuhoutunut kymmeniä kivi-liesiä, perustuen hänen arviointinsa soranajajien kertomuksiin. Mäen koillisreunassa oli v. 1940 pienen sorakuopan alku, ehkä lämpimältä n. 10 m. Nyt sekin oli laajentunut jo n. 20 x 35 m suuruisiksi.

Ylioppilas Eino Hukkisen kanssa aloitin 20/5 1948 varsinaisen yleiskartan teon, jota sateet hiukan häitäsivät. Lauantai-iltaan 22/5 mennessä oli koko Löytyn kuoppainpuoleinen osa korkeuskäyrineen kunnossa. C.F. Meinander saapui paikalle 24/5 ja suoritti Pereen kuopan ja välimaaston kartoituksen. Sunnuntaina 23/5 sain museon kokoelmiin ostaa melko hyvän kiviesineen - reikäkiven, jonka reunassa on rystysen kaltaiset kohoumat (11874). Se oli löydetty koillisenpuoleisesta, pienemmästä sorakuopasta. Ostos aiheutti sen, että valitsin tutkimusteni kohteeksi juuri tämän sorakuopan reunaman vaiheet. Meinanderin ottaessa eteläpuoleisen sorakuopan tutkimisen osakseen.

Kaivausalueesta muodostui varsinaisesti 4 m levyinen ja n. 35 m pituinen, paitsi lähellä yläpäättä, jossa se leveni kuoppaan asti ulottuvaksi. Kaikenkaikkiaan tutkin n. 160-170 m². Kaivausalue sijaitsee kartan korkeuskäyräin -1:n ja +3:n välissä. Maaperä paikalla on kutakuinkin samanlaista kuin Pereen kuopalla, paitsi että se paikkapaikoin oli melko soraista ja siten vaikeammin kaivettavaa nimenomaan keramiikan talteenottoa silmälläpitäen. Kaivausruudut g1 - h1 osoittautuivat aivan löy-

döttömiksi. Sensijaan ruudusta h2 kaivettiin esiin pieni primitiivinen liedentapainen kiveys. Sen ympäriltä saatiin talteen varsin hauska² esinekokoelma (11872; 1-10). Kulttuurimaata sensijaan ei vielä ollut paljoakaan havaittavissa. Seuraavat liedet olivat vasta ruuduissa g6-h6 ja g6-g7. Jälkimäinen oli enää vain pahainen jäännös, mutta mahdotonta ei ole, että edellinen on ollut alunperin nelisivuinen. Ruudut g3-5 ja h3-5 eivät olleet erikoisen runsaslöytöisiääkään. Ruutujen g8-9 ja h8-9:n risteyskohdasta tavattiin liesi, joka ehdottomasti on alunperin ollut nelikulmainen ja kooltaan kait n. 1 x 1 m. Miltei keskellä liettä oli n. 25 x 40cm. suuruinen kuoppa täynnään nokea ja hiiltä. Luultavasti kuopanne on vanha tulensäilytyspaikka (valokuvat). Ruutujen g 10 - h 10 yhtymälinjalla oli epämääräisen muotoinen liesi samoin ruudussa h 10 lähellä kaivausalueen reunaan. Ruuduissa g 11 - 12 ja h 11-12 osuttiin koko kaivausten mielenkiintoisimpiin kiinteisiin jätteisiin. Ruuduissa g 11 ja h 11 oli päällimmäisenä kummassakin liedet, jotka vaikuttavat melkolaila nelisivuisilta. Kun ne oli poistettu paljastui maasta n. 3 x 3 m suuruinen kiveys, joka suuresti tekotavaltaan muistutti osaa kivillä lasketusta tiestä (kartat ja valok.). Osa käytetyistä kivistä oli vain nyrkin ja kananmunan kokoisia. Kivet olivat käytännöllisesti katsoen vain yhtenä kerroksena. Kiveystä tuskin voitaneen pitää muuna kuin pienen nelikulmaisen rakennuksen lattiana. Se tietenkin olisi vanhempi kuin molemmat sen päällä olleet liedet, näin varsinkin kun liesien ja lattiakiveysten välissä oli kulttuurimaata. Joissakin kohdin liesikivet kyllä olivat suoraan kiveyksen päällä. Olisi houkuttelevaa pitää lattiakiveystä kivi- ja pronssikausien ylimenoaikaan tai ehkä kokonaan jo jälkimäiseen jaksoon kuuluvana, sillä aivan kiveyksen vierestä ruudusta f.12 löydettiin pronssikautista kera-

miikkaa (11872;104). Hyvin nuorelta vaikuttava on myös ruudusta f 11 talteensaatu reikäaseen katkelma (11872;81). Kun sitten tuo oletettu lattiakiveys poistettiin tuli sen alta esiin vielä melko kookas ja ilmeisesti alunperin nelikulmainen, suorakaiteenmuotoinen liesi. Ankarat kaatosateet kaivausten parina viimeisenä päivänä estivät paalunjälkien toteamisen nimenomaan alotetun lattiakiveyksen vaiheilta. Tämä oli sitäkin suurempi vahinko, kun lattiakiveyksen alla, vaikka kulttuurikerros näillä vaiheilla ei kaikkesta huolimatta ollut kuin n. 50 cm paksu, näytti olleen ehkä samantapaisen asunnon pohjan jätteet kuin Pereen v. 1940:n kaivauksissa todettu. Kutakuinkin pitkin ruutujen g 12 - h 12 ja g 13-h 13 yhtymälinjaa oli n. 10-20 cm korkuinen vallikynnys toisen kulkiessa epämääräisempänä ruutujen g 10 - 11 ja h 10 - 11 yhtymälinjan vaiheilla. Sateet pilasivat kuitenkin eksaktisten havaintojen teon, jotka kaikenlisäksi osuivat olosuhteitten pakosta kaivausten viimeisille tunneille. Ruudussa h 12 ylemmässä kaivauskerroksessa löytyi myös liesikiveys. Ruutu g 13 oli miltei kiveyksin kyllästetty. Kuten kartoista voi päätellä siinä oli 2 tai 3 hajanaista liettä päällekkäin ja rundun alanurkkauksessa katkelma lieden suoraa sivua. "Kivisotku" jatkui vielä ruutu h 13:n puolelle, jossa näytti vielä olleen yhden lieden jäännökset. Ruutujen h 13 - 14 yhdyslinjalla ja jo osittain g-vyöhykkeellekin mennä oli melko selvän nelikulmaisen lieden jäännös. Ruudussa h 14 oli erikoinen nelisivuinen liesi, joka oli tehty siten, että alareunassa oli kaksi isokokoisempaa hiekkakivilaakaa. Tämä oli ainoa tämäläinen liesi koko kaivauksilla. Ruudussa h 15 oli pieni lieden jäännös, samoin melko rikkinäiset lähellä hiekkakuopan reunaa ruuduissa d 13 ja e 13 kummassakin.

Erikoispiirteenä kaivausalueen kaikista liesistä voitaneen

sanoa, että aitoja, kauniin pyöreitä kuoppaliesiä jollaisia Pereen kuopan tutkimuksissa v. 1940 tavattiin useitakin, ei ollut ainoatakaan. Huolimatta kaivetun alueen suhteellisesta laajuudesta jäi löytöaineisto Pereen kaivauksista saatua vähäisemmäksi. Varsinkin keramiikkaa (jäkärlää) saatiin vähän talteen. Punnituskartasta selviää, että kulttuurimaan paksuus eräin kohdin saattoi ylittää 50 cm. Se jäi kuitenkin keskimäärin 30-40 cm paksuiseksi pinnasta lukien. Koekuoppia annoin kaivaa useitakin oman ja Meinanderin kaivausalueiden väliin, mutta löydöt niistä olivat olemattomia tai siksi vähäisiä, ettei niitä kannattanut ottaa talteen (kvartsin- ja kivilajinsirpaleita). Tannerin n. 4 m kaivausalueesta sivuun tekemä koepistos osoittaa, että asuttu alue ulottui melko runsaslöytöisenä tännekin suunnalle.

Meinander ja allekirjoittanut uhrasimme kaivauksiin yhteensä n. 50.000:-, mikä oli esihistoriallisen osaston budjetissa varsin suuri summa. Hiekanajo paikalta oli välttämätöntä, koska niin Honkilahden kuin Hinnerjoen pitäjät kärsivät jatkuvaa maantiesoran ja rakennushiekan puutetta. Löytyn isännän suunnitelma oli yhdistää molemmat alueellaan olevat sorakuopat antamalla soranajon jatkua vastakkaisiin suuntiin. Tällöin kuopat yhtyisivät ja tie voitaisiin siirtää kuoppain kautta kulkevaksi ja nykyisen tien osuus myydä soraksi. Tällöin koko tutkimatta jäänyt osa asuinpaikkaa ehkä 1000-2000 m² oli tuomittu tuhoutumaan. Oli kysymys varsin suurista taloudellisista arvoista, joten minun neuvoteltuani asiasta esihistoriallisen osaston ja valtionarkeologin kanssa oli annettava lupa jatkuvaan hiekan ja soranajoon. Asuinpaikan täydellinen tuho lienee tätä kirjoitettaessa jo tapahtunut tosiasia.

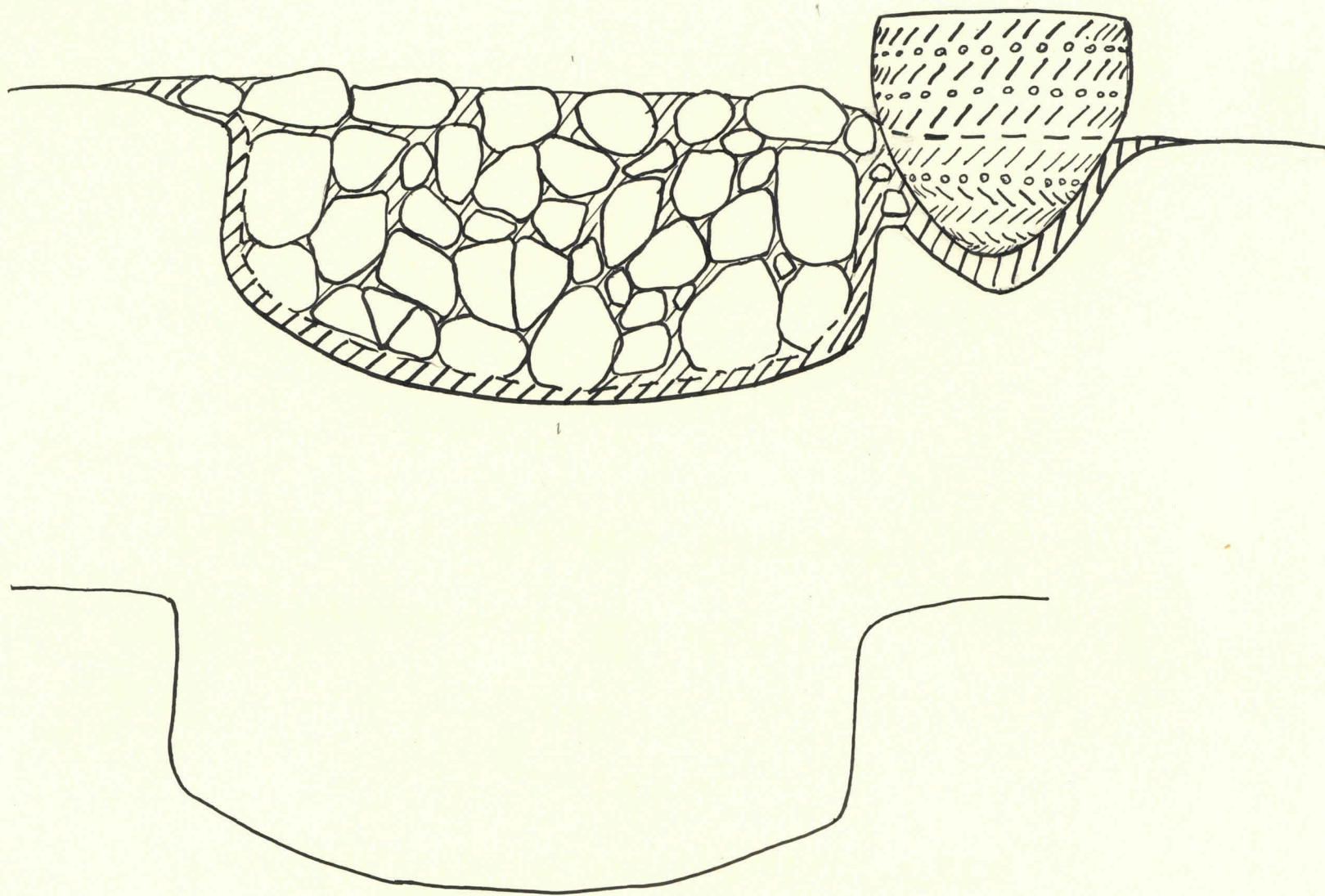
Meinanderin kaivausalueen reunassa olevan pääkiintopisteen punnitsin vuoden 1940 kaivausten suureen kiintopisteeseen ja sain, että se 1,02 m korkeammalla tätä vastaten siis Virkkalan

mukaan 48,62 m yli merenpinnan. Muistiinpano oman kaivausalueeni punnituksen yhdistämisestä Meinanderin kiintopisteeseen on kadonnut, mutta tällä seikalla ei ole käytännöllistä merkitystä koska kummankin kaivausalueen korkeudet voidaan määrätä yleiskartan korkeuskäyrien mukaan melkoisella tarkkuudella.

Helsingissä, 25.III. 1950

Jorma Leppinen

Kertomukseen kuuluu: 19 karttaa,
1 rekonstruktiiviprofiili ja
36 valokuvaa
(N:ot 13839-54;
15462 - 15472 ja
15474 - 82.).

Honkilahti, Kolmhaara, Pere
J. L. 1940.

1:10

Kuoppaliesi III. 12-11.

Profiili ja oletettu saviastia

Kartta 20.

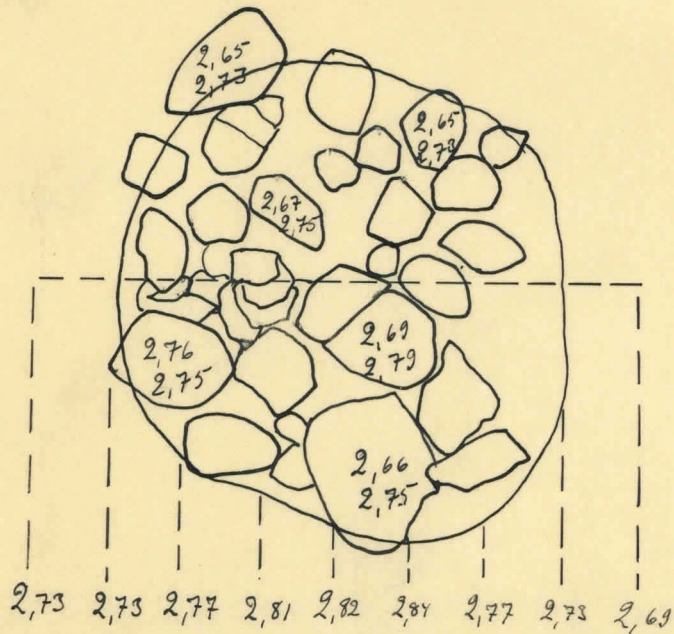
Honkilahti, Valtion hiekka kuoppa

Kuoppaliesi n. 05/10

Piirt. J. Leppäaho-40.

1:10

Kartta n:o 9

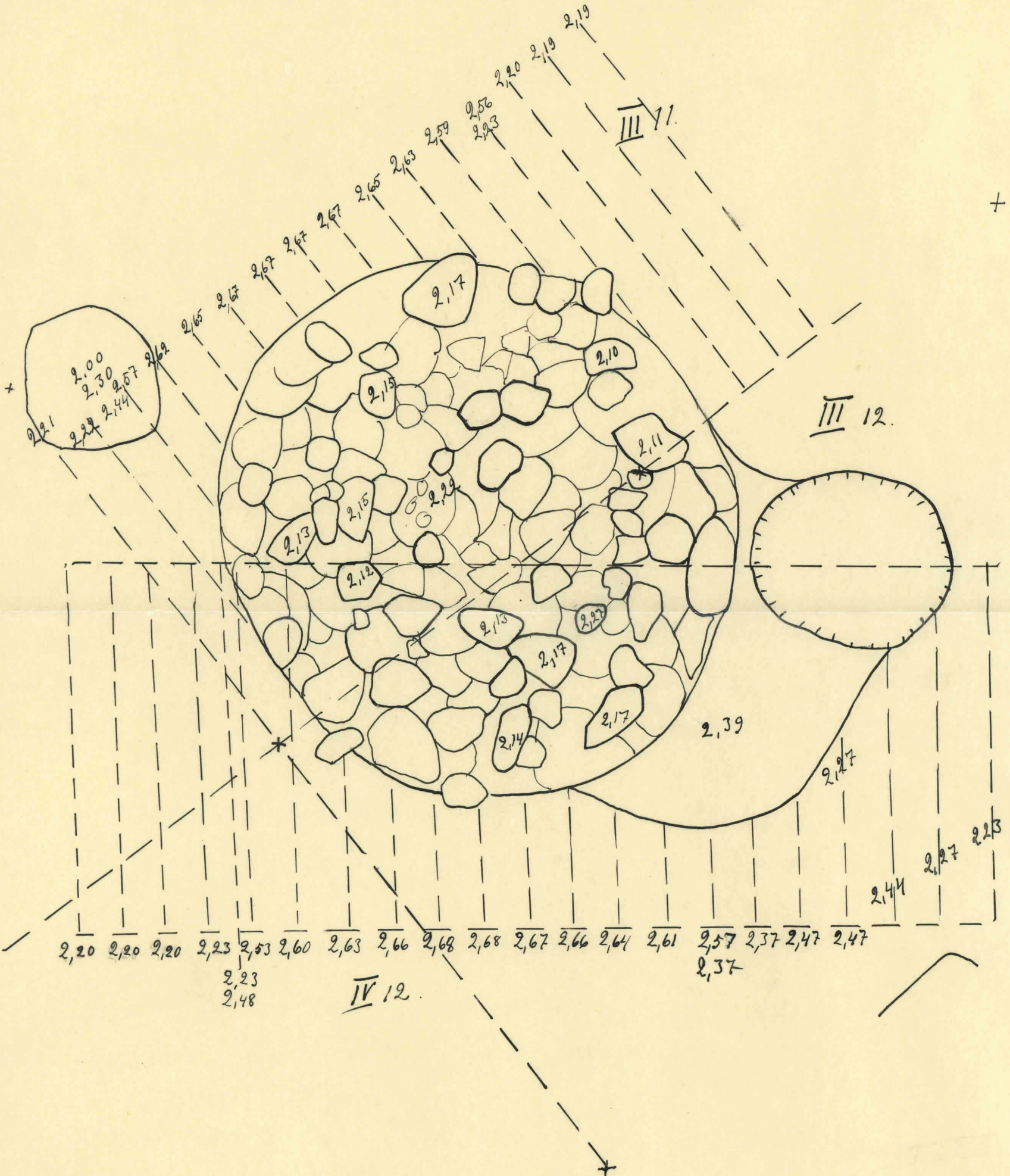
Honkilahti, Valtion hiekka kuoppa

Särkynyt kuoppaliesi n. III 12-11.

Piirt. J. Leppäaho -40

1:10

Kartta n:o 7

Honkilahti Valtion hiekkakuoppa

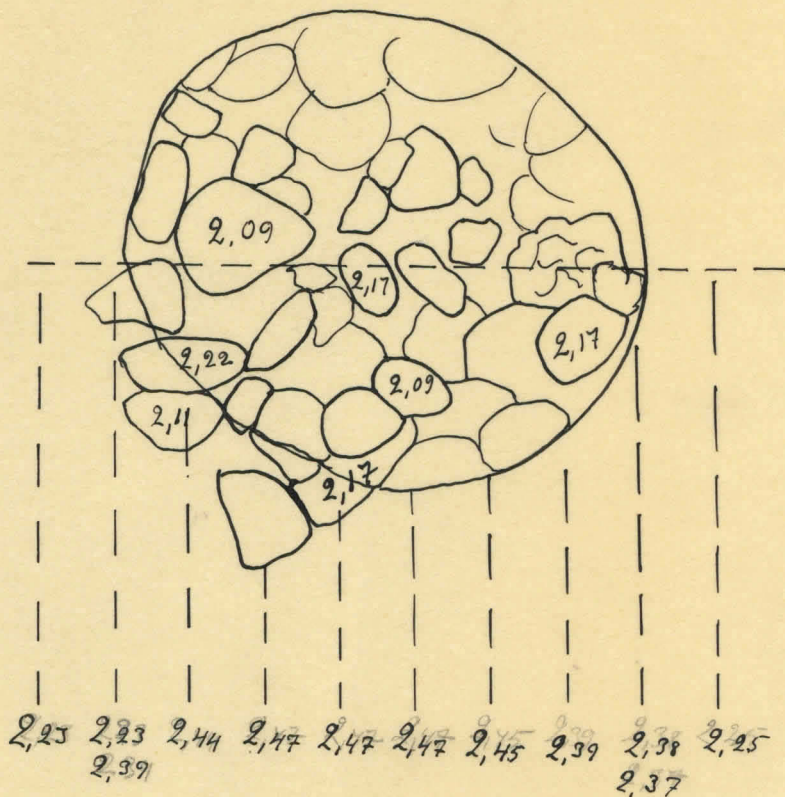
Kuoppaliesi n. IV:11.

Piirt. J. Leppäaho -40

1:10

Kartta n:o 6

IV:11.

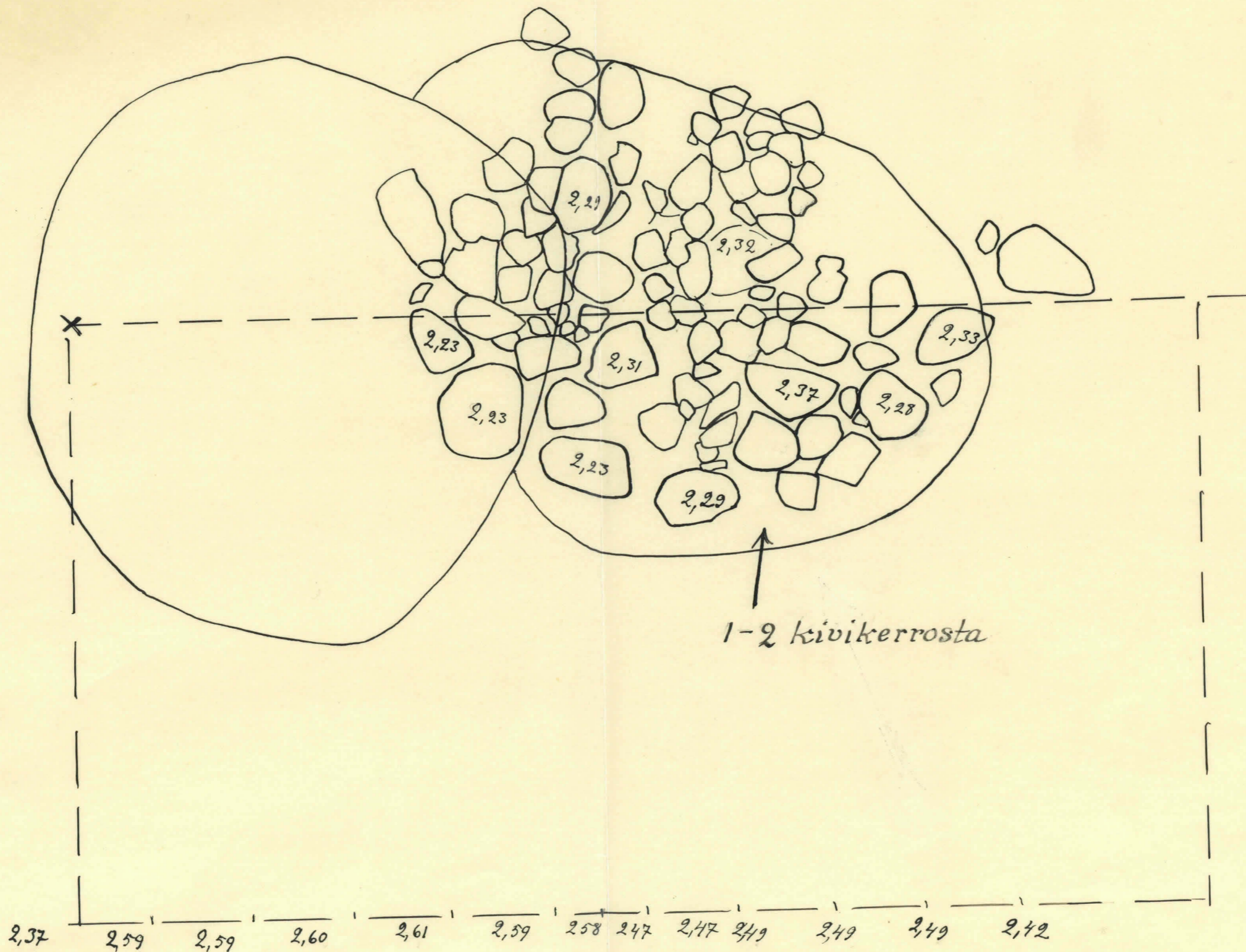
Honkilahti Valtion hiekkakuoppa

Kartta n:o 5

Kaksi kuoppaliettä r. 0 1:12

Piirt. J. Leppäaho -40

1:10

Honkilahti Valtion hiikkakuoppa

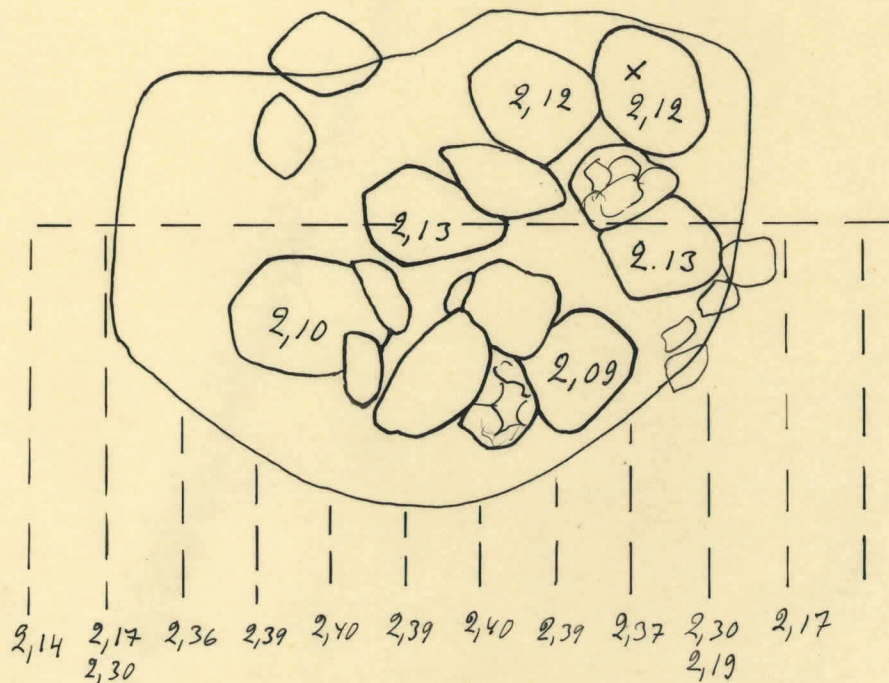
Kuoppaliesi n. VI: 10, -11.

Piirt. J. Leppäaho-40

1:10

Kartta n:o 4.

VI: 10

VI: 12

Honkilahti Valtion hiekkakuoppa

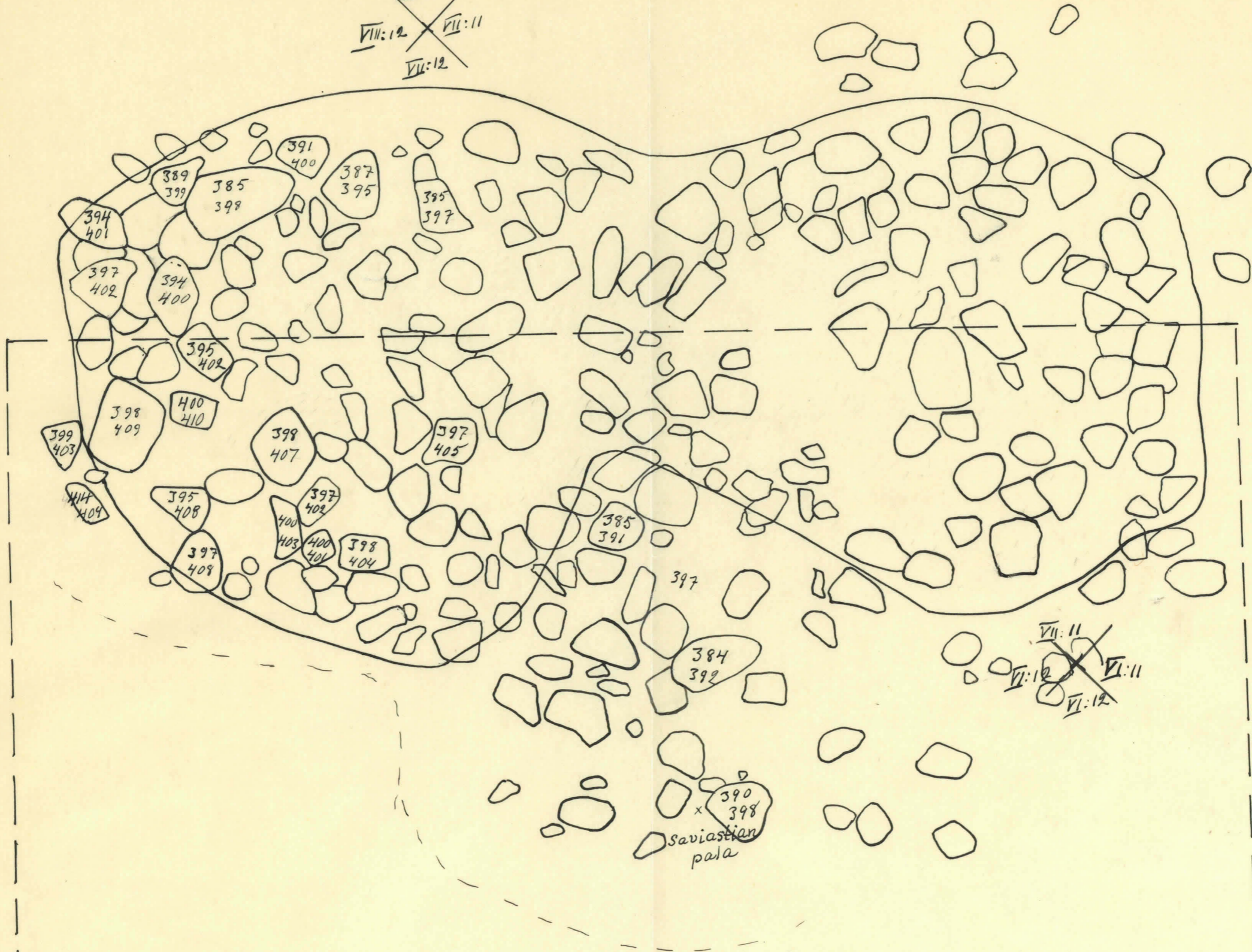
Kartta n:o 3

Liesikiveys ruuduissa VII:12-VII:11

Piirt. V.B. Luho -40.

1:10

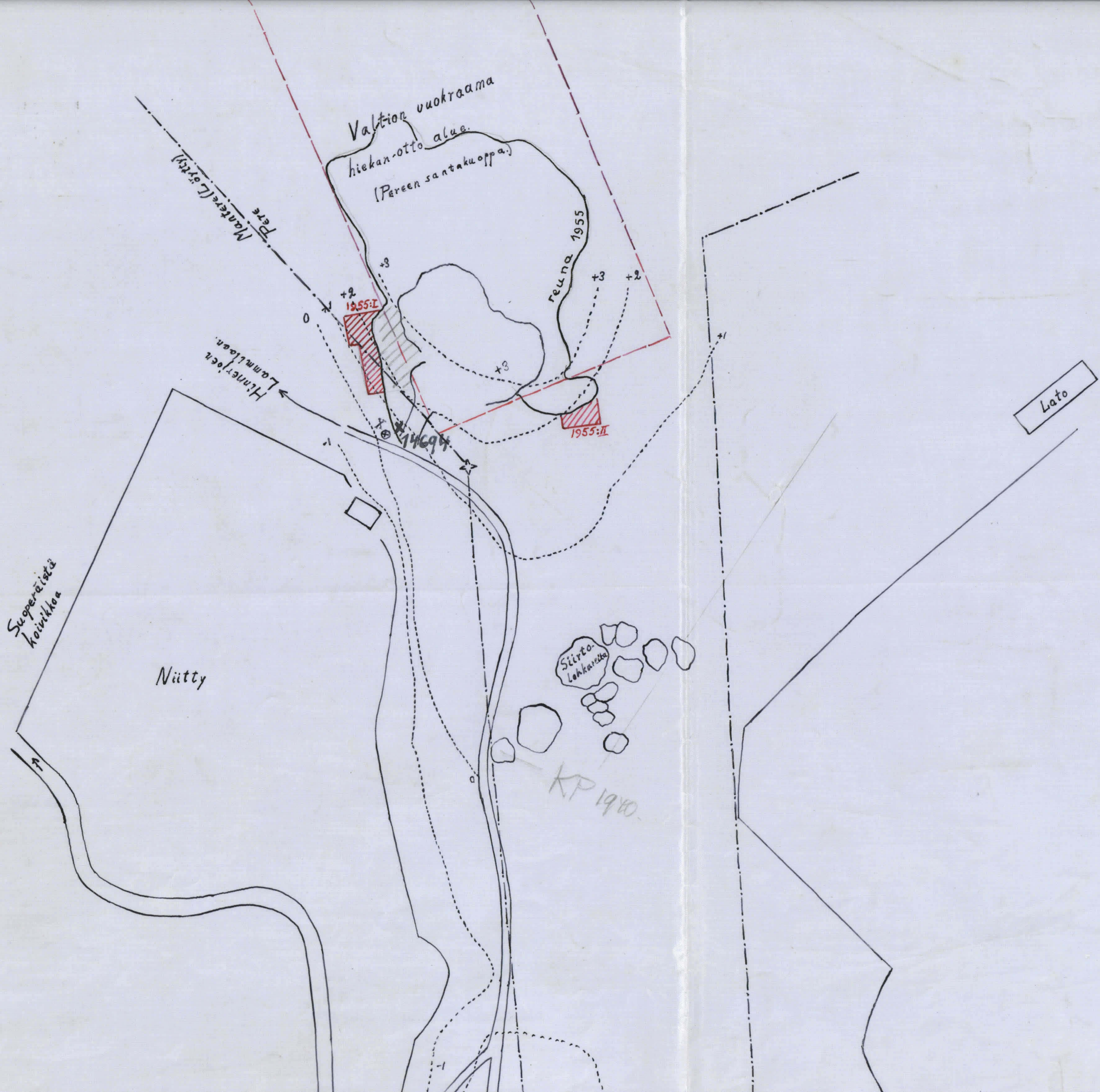
~~VII:11~~
~~VII:12~~ X ~~VII:11~~
~~VII:12~~

~~VII:12~~
~~VII:12~~

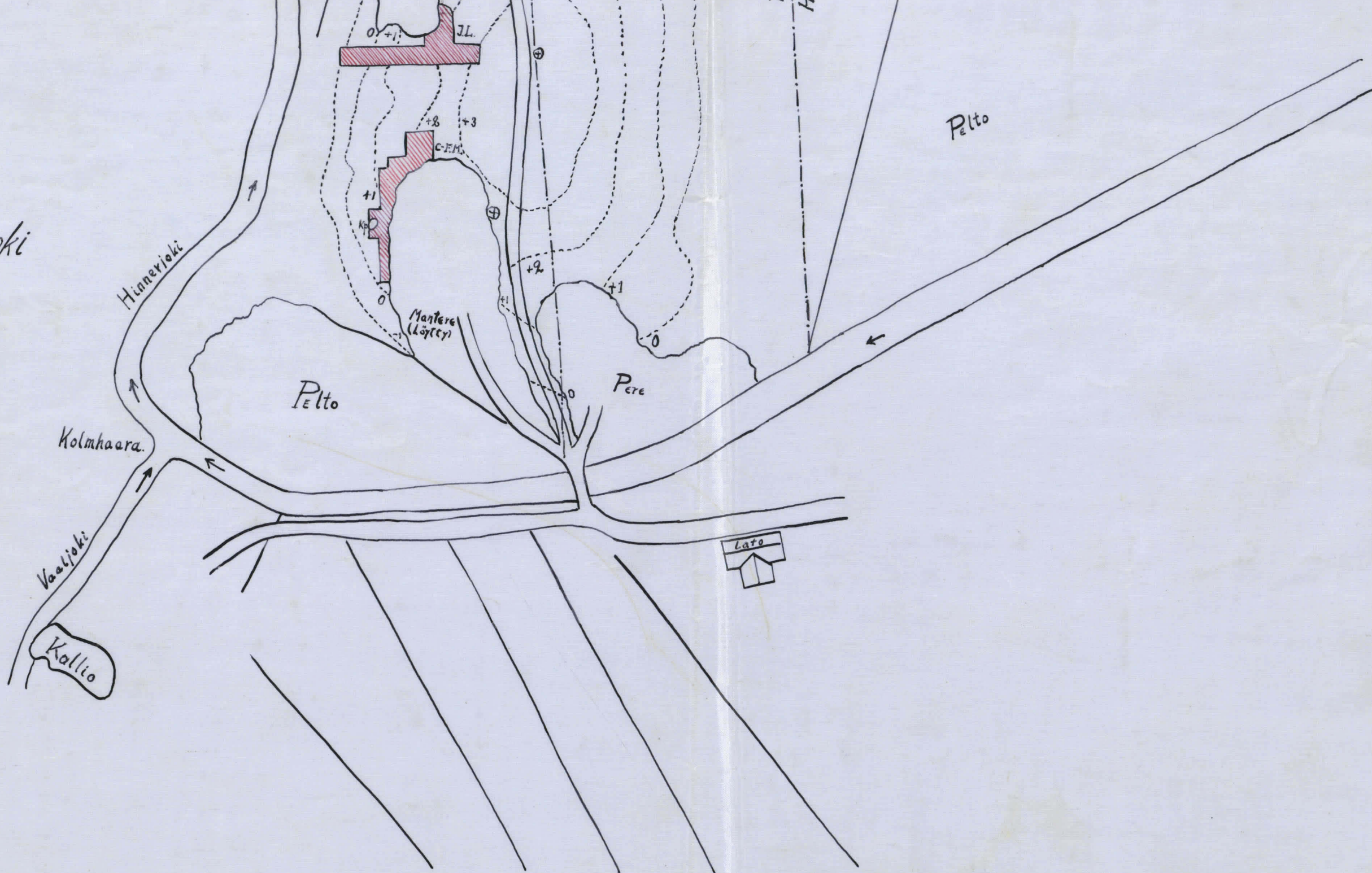
~~VII:11~~
~~VII:12~~ X ~~VI:11~~
~~VI:12~~

2,30 2,29 2,37 2,40 2,40 2,38 2,34 2,28 2,28 2,27 2,27 2,29 2,25 2,17 2,07

Hinnerjoki

HONKILAHDEN KOLMHAARAN
 PEREEN JA LÖYTYN KIVIKAUTISET
 ASUINPAIKAT.
 1:1000
 JORMA LEPPÄÄHO, G.F. MEINANDER JA
 EINO HUKKINEN 1948.
 Kartta n:o 1.

Honkilampi,
Löytty.

13239.

y. L. - 40

Pereen knoppa sitten si-
kealla ja Löytyn knoppu
vasemmalla puolella.
Valokuvattu suoraan
etelästä.

Leppäaho

13 248.

J. L. - 40.

Knoppaliesi rundassa
013; 72-71.

13 249.

J. L. - 40.

Same

13 250.

J. L. - 40.

Same.

Honkilakti,
Pere.

13253.

J. L. - 40.

Päillekkäiset liedet run-
dussa 0, 1; 12 lyhennettyinä.

13254.

J. L. - 40

Kuoppalaisi runduissa
III 11-12 lyhennettyinä.

Honkilahti,
Pere.

13240.

J. L. - 40

Ruutuvyölykkeillä 0,4-
0,8 olevan kodan pohjan
kaivaminen. "Valkikyn-
ny" suojattu havuun.

13241.

J. L. - 40

Kuvin yllä. Kodan pohja
esiin kaivettuna. Kuva
otettu sammutilla.

Honkilampi,
Pere.

13844-
-43.
J. L.
-40.

Asuinkuoppa ruudunissa VII 8 - VIII 8 -
VII 11 - VIII 11.

13844.

J. L. - 40.

Kuvin edellä.

Honkilakti,
Pere.

13845-
-46.

J. E. - 40

Liesikiveys runduissa
VII 11-12.

13847.

J. E. - 40

Sama kiveys paistettu-
na.

13851.

J. L. - 40.

Päälimäinen liesikiveys
rundussa 0,1; 12.

13852.

J. L. - 40.

Liesikiveys rundussa
0,5; 10.

13853.

J. L. - 40

Sama kuva kuin e-
dellä, mutta ei ko-
pina.

J. LEPPÄÄHO 1948

KOLMHAARA 1

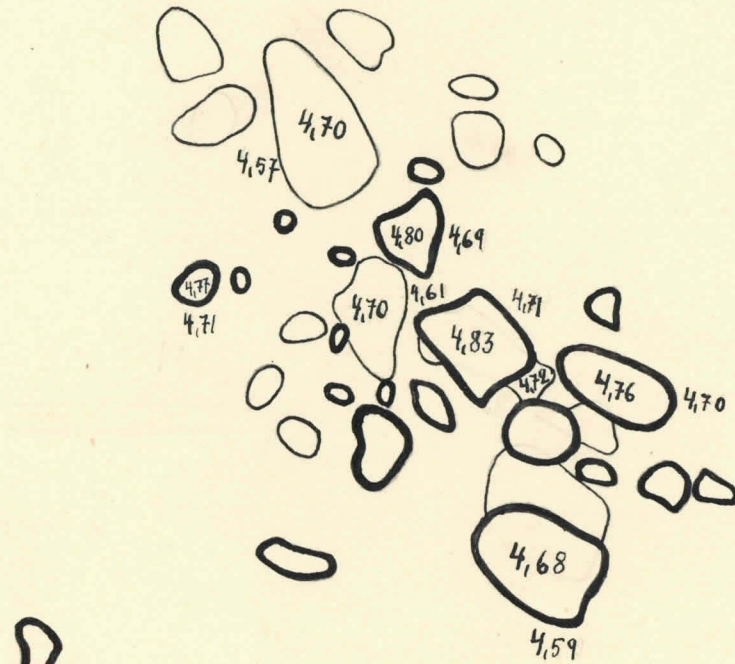
1:10

LIESI N:015

Kartta n:o 19.

— I KERROS

— II KERROS

h_{15}

g¹²

n¹²

KOLMHAARA 1

1:10

Kartta n:o 16.

Liesi N:o 8 II kerros

(kiveystä)

SAVIASTIAN
3,56 X
SIRPALE

3,68

g₁₂

h₁₂

1

16.

ros

— I KERROS
— II KERROS

KOLMHAARA 1

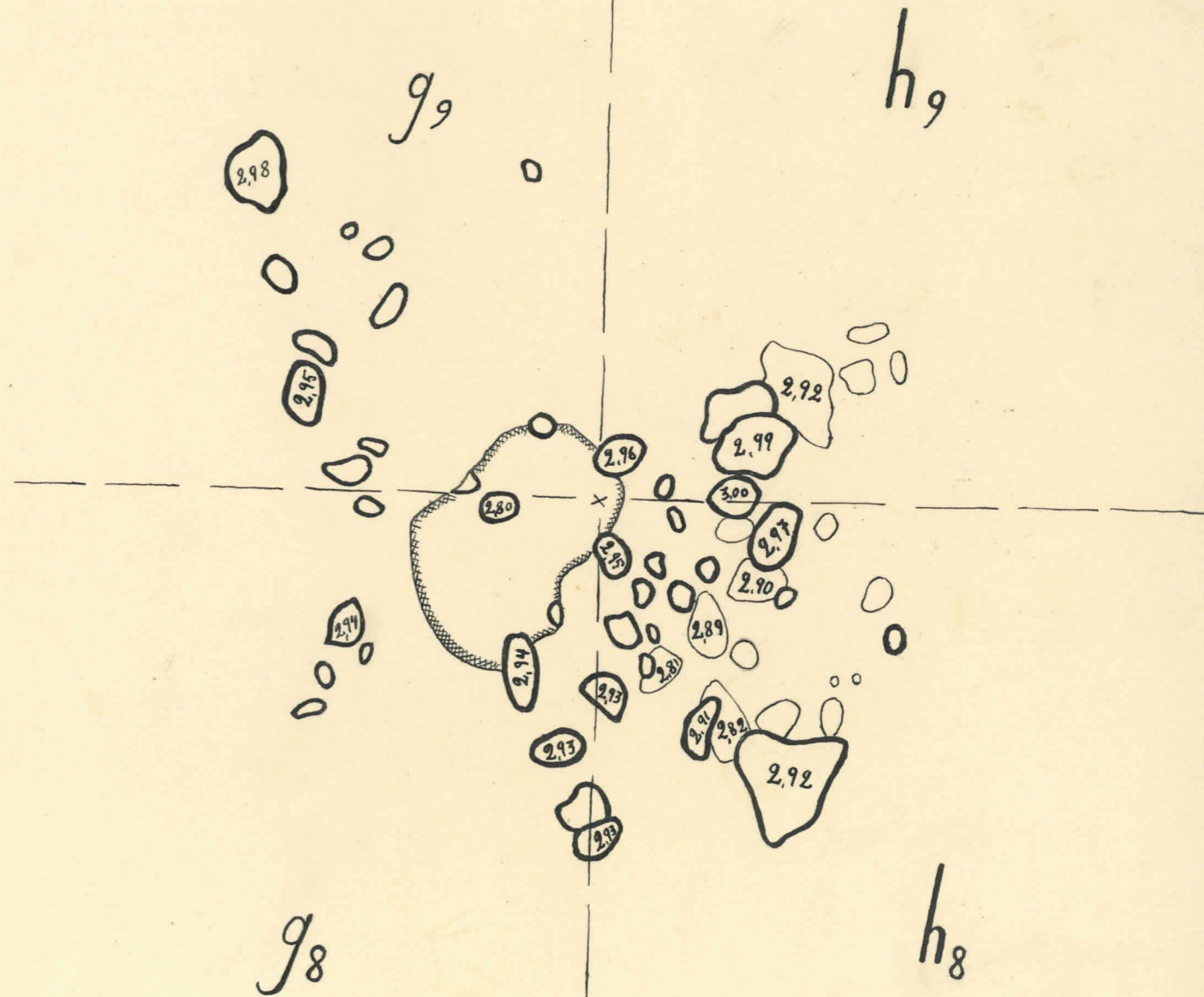
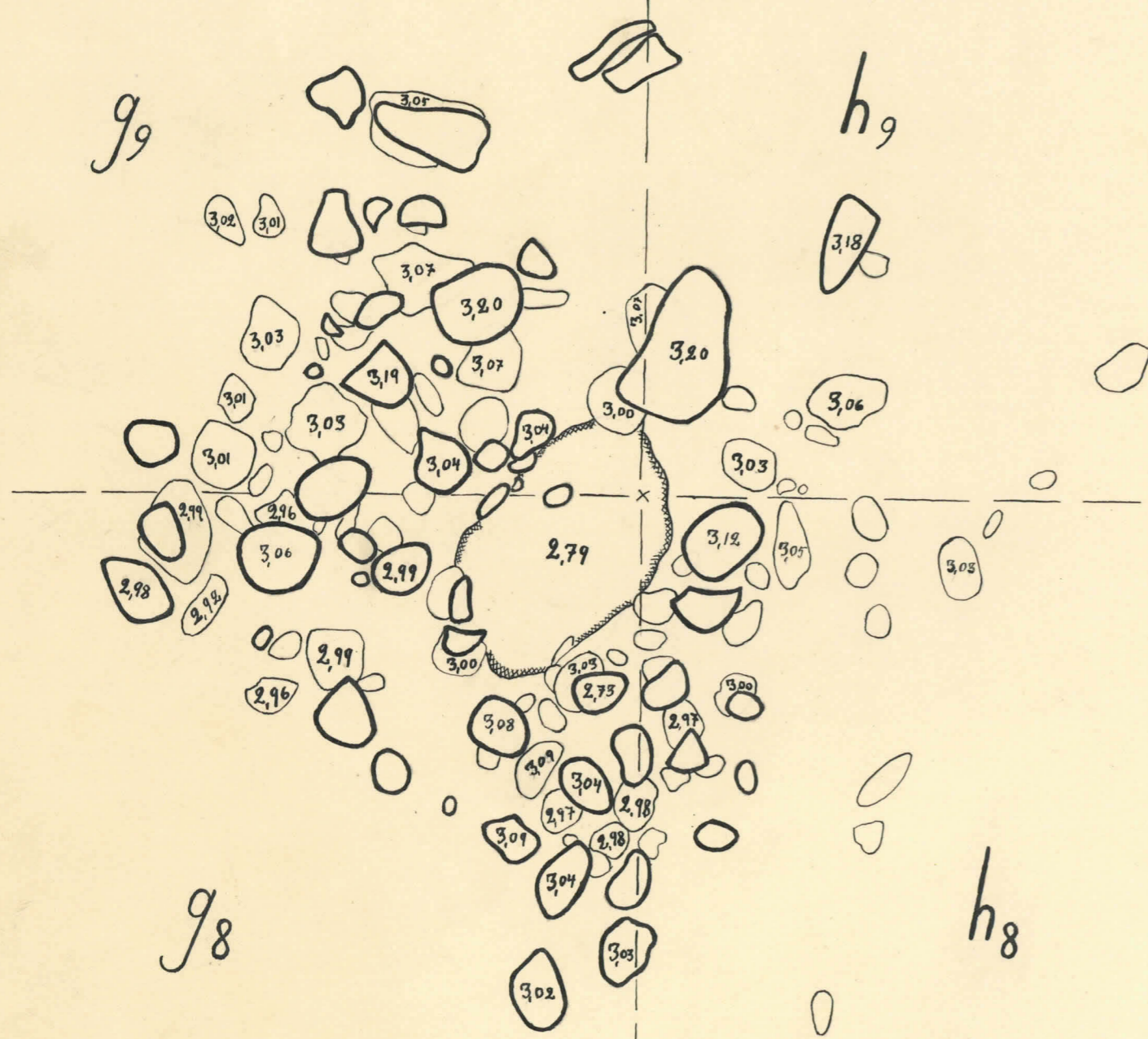
Kartta n:o 13

1:10

LIESI N:04

TULENSÄILYTYSKUOPPA

— III KERROS
— IV KERROS

SAVIASTIAN SIRPALE 2:N M:N PÄÄSSÄ

J. LEPPÄÄHO 1948

Kartta
n:o 12

KOLMHAARA 1

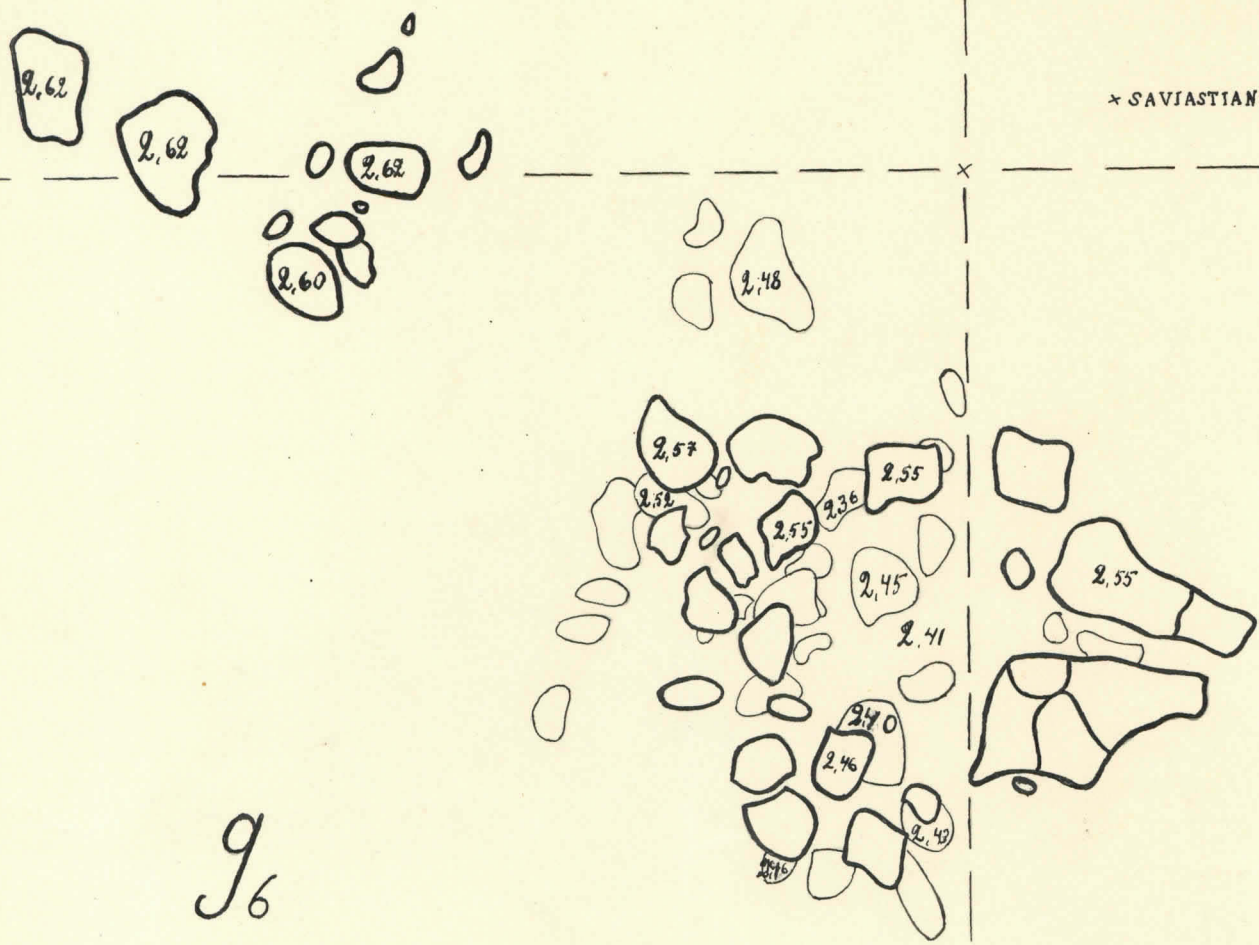
1:70

LIEDET N:02 JA N:03

- I KERROS

- II KERROS

* SAVIASTIAN SIRPALE

g6

h6

J. LEPPÄÄHO 1948

KOLMHAARA 1

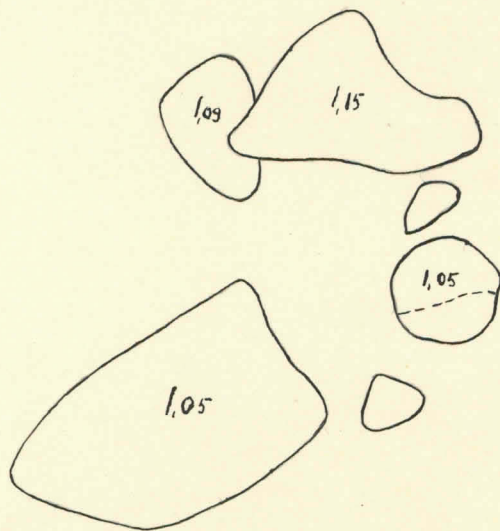
Kartta n:o 11.

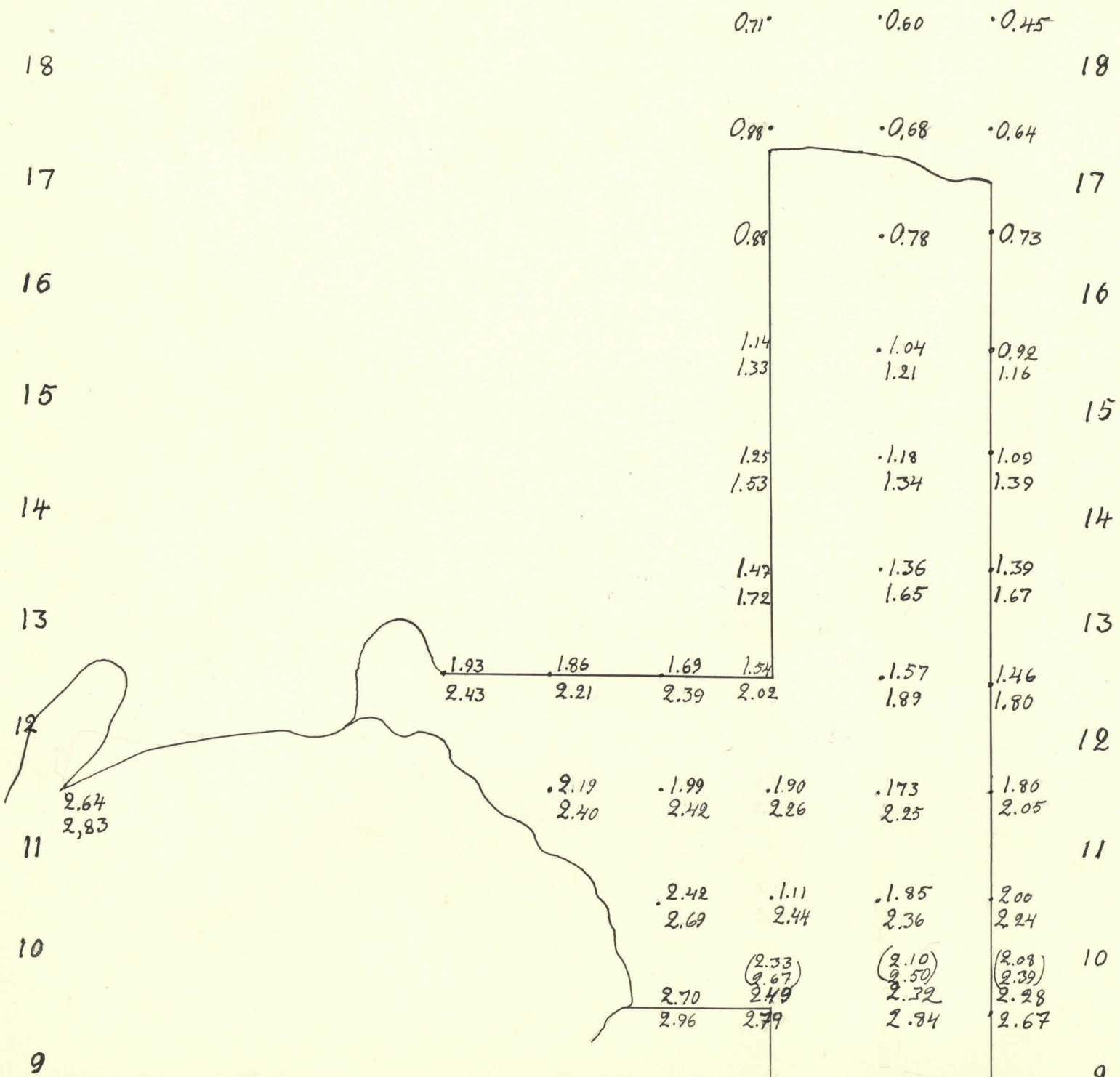
1:10

LIEDEN JÄÄNNÖS

LIESI N:01

h₂

8		0.74	0.78	0.68	8
		1.17	1.15	1.10	
7					7
		1.06	0.97	0.93	
		1.40	1.34	1.29	
6					6
		1.37	1.24	1.14	
		1.63	1.59	1.56	
5					5
		1.67	2.43	1.43	
		1.98	1.91	1.80	
4					4
		2.03	2.78	2.81	
		2.33	2.98	2.16	
3					3
		2.38	2.22	2.11	
		2.63	2.65	2.54	
2					2
		2.82	2.70	2.53	
		3.09	3.09	2.88	
1					1
		3.37	3.13	3.04	
	a · b · c · d · e · f · g · h				

Honkilahti, Kolmhaara (Löytty)
 J. Leppäaho 1948
 Punnituskartta
 Kartta n:o 10

Honkilahti
Kolmhaara.
(Leppäaho-Meinander).

N:o 15471. Liesi n:o 13. (J.
Leppäaho-48)

N:o 15472. Kaivajat. Takana
keskellä J. Leppäaho,
E. Hukkinen ja R. Arpo. (E.
F. Meinander-48).

Honkilampi, Kolmakaara.
Löytty. (Leppäaho.)

N:o 15462. Asunnon poh-
ja puuduissa g 11-12 -h 11-12.

N:o 15463. Kuin edellä.

J. Leppäaho - 48.

N:o 15464.

Honkilahti,
Kolmhaara,
Löytty. (Leppäaho).

tulensäilytys-
kuoppaliedessä
muodussa 98-9-
n 8-9.

N:o 15466.

N:o 15465.

J. Leppäaho
-48.

N:o 15467.

Honkilahti, Kolmka-
ya.

(Leppäaho)

N:o 15468. Liesi n:o 8.

N:o 15469. Kuin edellä (!),
mutta alempi kerros.

N:o 15470. Ei identifioita-
rissa. Alempaa kaivausker-
rosta.

J. Leppä-
aho - 48.

Honkilakti, Kolmhaara.
(Leppäaho).

N:o 15475. Löytyn takimainen kuoppa ennen kaivauksia.

N:o 15476. Kuin edellä.

N:o 15477. Kaivaukset käynnissä Löytyn takimaisella kuoppalla. Keskellä J. L. punnitsee.

N:o 15478.

J. L. valokuvaa
Pereen Kuopalla.

E. Hukkinen
-48.

Honkilahti, Kolm-
haara (Leppäaho-
Meinander.).

N:o 15482. Pereen kuy-
rä v. 1948. E. Hakkis-
nen.

94218

N:o 15474. G. F. Meinan-
derin kaivausryhmä.
J. Leppäaho-48.

Henkilähti, Kolmeharju
Pere. V. 1940 tutkitta heik-
känoppa taustalla. Oikealla
suuri siirtolohke, jonka
korkein kohta kuintopiste.
J. L. 1940. Kuvan levy tu-
houtunut.

Honkilahti, Kolmhaara.
(Leppäaho)

N:o 15479. Löytty. Asun-
non pohja ruuduissa
g 11-12 - h 11-12.

N:o 15480. Löytty. Tu-
lensäilytyskuoppa ruu-
duissa g 8-9 - h 8-9.

N:o 15481. Kuin edel-
lä.

E. Hukkinen
- 48.